

18. Opponunt II°. alii philosophi. Ignis materialis in animabus damnatorum spirituales modificationes producit. Scimus quoque ex Fide, res sensibiles in Ecclesiae sacramentis effectus spirituales praestare; ergo potest Deus materiam, non mutata ejus natura, efficere cogitantem.

Resp. *Trans. ant. et nego conseq.* Huic difficultate theologicae potius quam philosophicae, respondemus, opus non esse ut ignis infernalis supponatur virtute physica immediate in animabus modificationes producere, sed satis est si animae intime praesentes illi igni, propter extrinsecam legem Dei, occasionaliter ab ipso igne ingratisimas affectiones persentiscant. Pariter docent communiter Theologi, in sacramentis Ecclesiae, e. g. aquam in Baptismate moraliter tantum non physice, virtutem conferendae gratiae continere; ergo paritas non valet cum materia natura sua cogitans supponitur. Si quis autem antecedens aliter explicaret, ipse videat, et cum theologis disputationem instituat.

ARTICULUS IV.

DE ANIMAE INCORRUPTIBILITATE, ET IMMORTALITATE.

19. Si omne id quod sumus dissoluto corpore pereat quaeramus oportet nostram felicitatem super terram bonisque hujus vitae, quantum in nobis est et per tempus licet, fruamur. Et en ratio cur nefandum impiorum genus animam nostram capitis damnat, ne futurae alicujus vitae expectatio vitii et cupiditatibus bellum indicere, virtutisque nimis arduae aestimationem concipere cogat.

Ens aliquod est incorruptibile, quod solutione partium nequit perire: immortale autem, quod nec destrui per solutionem partium, nec per annihilationem existentiam et vitam amittere potest (1). Verum immortalitas vel est *essentialis*, et ori-

(1) Isti conceptus *incorruptibilitatis* et *immortalitatis* sicut et *corruptibilitatis* ac *annihilationis*, non sunt, ut ita dicam, gratuiti, sed objective reales; primo quidem, quia constat actu existere quaedam entia quae partibus, vel subjecto et forma coalescunt; et quaedam alia quae sunt prorsus simplicia et viventia; deinde quia sicut non datur medium inter ens compositum et simplex, ita neque inter interitum per corruptionem, partiumque ad invicem vel formae a subjecto separationem, et interitum per annihilationem. Aut enim aliquid est ens habens partes à se mutuo, vel subjectum

tur ex absoluta existendi et vivendi necessitate procedente ab ipsa essentia entis, cui non existere absolute repugnat, estque soli Deo propria, et includit proprie dictam *aeternitatem* sive *durationem absque initio et fine*, excludentem omnem mutationem et successionem; vel est *naturalis*, et dicit exigentiam perpetuae conservationis in *esse et vivere*, procedentem ab ipsa natura entis, quod licet sit contingens ac proinde absolute loquendo destrui possit, tamen non solum nullum habet in sua natura corruptionis principium, verum etiam quibusdam naturalibus proprietatibus perpetuam ejus conservationem postulantibus donatum est. Haec immortalitas est propria animabus nostris, nec requirit nisi durationem sine fine, sive aevum aut aeternitatem *à parte post*, quae non est quid actu infinitum, sed tantum *indefinitum*. Distinguitur porro haec utraque immortalitas ab illa, quae dicitur *gratuita*, qua post resurrectionem gaudebunt Beatorum corpora, non quidem quasi essentia vel natura eorum perpetuam durationem postularet, sed ex mera benignitate Dei et meritis Christi (1). His praejectis, statuemus duas propositiones.

a forma realiter separabiles, et hoc potest interire per amissionem dumtaxat sui *esse*, sive conformationis, remanentibus interim partibus, seu subjecto et forma ex quibus prius coaluit, atque talis interitus non est absolutus, sed secundum quid; abit namque tale ens in nihilum *sui*, at non in nihilum *subjecti*: aut aliquid est ens prorsus simplex, vel non habens partes realiter separabiles, et etiam vivens, et istud nequit interire nisi juxta se totum, id est per interitum absolutum sive annihilationem, cum nihil de ipso possit remanere in ratione partium vel subjecti. Inde colliges, quod etiam ens compositum si juxta se totum sive ex integro deberet interire, id non nisi per annihilationem fieri deberet.

(1) Triplex haec immortalitatis distinctio, magni momenti est pro praesenti quaestione, et praesertim pro philosopho catholico: nedum enim ad quaestiones statum clare determinandum, et vim argumentorum quo tendat rite perspiciendum, mirifice confert, verum etiam defendentem hanc thesim a pluribus incommodis liberat. Quid enim qui hasce distinctiones ignorat, responderet, si ipsi opponatur immortalitatem esse attributum Dei *essentiale*, et in se quid infinitum, quod nulli enti creato etsi spirituali et intelligenti, potest competere? Quid pariter poterit dicere, si quis contenderet, attributa Dei minime postulare perpetuam animae humanae conservationem, eo quod illius conceptus non pereat, essetque illa in se semper ens ratione et voluntate praeditum.

PROPOSITIO I.

Anima nostra natura sua incorruptibilis est, nec ab ulla vi creata existentia spoliari potest.

20. Anima nostra est ens substantiale a corpore distinctum, ut ostensum est art. 1°; ergo destructo etiam corpore *per se existit*; ergo destructio corporis non infert animae destructibilitatem. Est insuper natura sua simplex, partiumque coagmentatione expers (art. 2°.); ergo nequit dissolvi in partes; ergo nec corrumpi; ergo natura sua est incorruptibilis; ergo nequit perire nisi per annihilationem, cum non sit alius interitus, quam destructionis, vel annihilationis. Ergo cum annihilatio sicut et creatio, a nulla vi creata fieri possit, quia postulat transitum ab *esse simpliciter ad non esse*, inter quae adest infinita distantia seu impropertio, ut probatum est in Theologia (1); patet spectata physica rerum constitutione animam nostram esse natura sua ita indestructibilem, ut a nulla vi creata existentia spoliari possit.

21. Neque opponas 1°, perspectas nobis non esse omnes vires creatas, et utrum tantum partium dissolutionem efficere valeant; ergo ex simplicitate animae non infertur, eam naturaliter destrui non posse.

Resp. *Conc. ant. et nego conseq.* Quamvis determinate et in specie vires creatas earumque agendi modum non cognos-

quamvis tandem aliquando deberet in nihilum redigi? Confugietne talis defensor ad aliquod divinae voluntatis necessarium decretum? Verum, undenam hanc necessitatem decreti, nisi ex naturalibus dumtaxat animae proprietatibus eruere poterit? Nonne voluntatis divinae decreta sunt *in se* necessaria, etiam circa ea, quae Deus gratuito facienda constituit? Certe non sic opinati sunt sapientissimi Ecclesiae nostrae Patres et Doctores qui hisce distinctionibus minime spretis, sed admissis, illam immortalitatem *plenam* dixerunt, quae est *conditio entis omnis mutationis impatiens* sive expers, quaeque soli Deo convenit, etiam juxta oracula SS. Scripturarum, in quibus legimus *solum Deum habere immortalitatem*: immortalitatem vero animarum nostrarum, quae vi earum proprietatum naturalium et per se perire non poterunt, velut quid mediae naturae ipsi constituerunt, scilicet, ut animae nec ita perire possent ut corpora, nec ita essent immortales sicut Deus.

(1) Cap. 3. art. 1.

camus, scimus tamen eas esse necessario finitas; ergo quaecumque sint, et quocumque exerantur modo, earum actio erit semper finita: annihilatio autem postulat vim infinitam.

Instabis I^o. Anima est ens contingens; ergo natura sua tendit ad interitum seu nihilum. Sed *nego conseq.* quia contingentia entis dicit tantum possibilitatem *non-esse*; ac proinde necessitatem causae creantis et conservantis; dum itaque actu est, et *per se existit*, si ab extrinseco agente praescindas et naturalis rerum ordo servetur, supposita voluntate divina de continuatione illius existentiae, nulla ratio est cur per se ipsum ad interitum vergat. In entibus quidem compositis, propter agentia extrinseca et decomponentia principia, videmus dissolutionem partium naturaliter sequi: at hoc in ente simplici locum non habet. Praeterea consequens negari quoque posset, etiamsi disputatio fieret cum atheo, et quidem a fortiori: cum enim atheus non admittat ens aliquod infinita praeditum virtute, et ens simplex qualis est anima, nequeat interire nisi abeat *simpliciter in nihilum*, seu per annihilationem, quae requirit vim actu infinitam, cogeretur entia praesertim simplicia spectare tamquam ex se et necessario existentia, ac proinde ratione sui minime ad nihilum tendentia, ideoque ratione sui nunquam interitura.

Instabis II°. Etiam anima admittit in se ea, quae illius arguunt interitum; etenim capax est contrarium affectionum. Verum negamus *ant.* nec probatio addita id evincit; nam affectiones etiam contrariae cum sint simplicissimi actus animae, indicant quidem ejus contingentiam, mutabilitatem, et exigentiam cujusdam boni extra se; nam finem sive felicitatem suam intra se non continet, ac proinde debet et prosecutione ferri in bonum, et fuga repellere malum: minime vero ejus interitum arguunt. Etenim haec earum affectionum oppositio est objectiva, non subjectiva; pendent namque seu proficiscuntur ab eadem simplici activitate, nec sunt aliquid quod vel partium divisionem in eam induceret, sicut morbi faciunt in corporibus animatis, vel simplicissimam ejus activitatem ad nihilum redigeret; sed sunt potius indicium ejusdem activitatis, qua vitam suam manifestat.

Neque addas cum Kant (1), animam nostram, quamvis non per solutionem partium quibus caret, tamen per immutationes seu *remissionem* successivam intensionis in gradu suae realitatis suarumque facultatum posse perire; tales au-

(1) *Dialect. transcend.* lib. 2. cap. 1.

tem gradus intensionis in se admittit, ut patet ex conscientia intima, quae potest successive minui: etenim negamus assertum, nec probatio quidquam prodest. Nam dato etiam quod realitas animae seu potius ejus facultatum possit *intendi* vel *remitti* (intra eandem tamen speciem *spiritus*) haec remissio vel intensio respiceret necessario accidentalem diversitatem quoad modum exercendi suas facultates; vis vero vel actualitas speciem determinas, salva natura entis remitti vel intendi non poterit. Sic actualis reflexio in nosmetipsos ad revocandum aliquid in memoriam, ratione tantum majoris vel minoris associationis idearum earumque claritatis potest intendi vel remitti, non autem relate ad vim ipsam.

22. Oppones II°. Anima habuit initium, cum sit creata; debet igitur habere et finem. At negamus *conseq.* Etenim initium existendi non est indicium finis; sicut igitur nec ipsa elementa materiae (quaecumque sit eorum natura) perire debent, nisi cesset actus voluntatis divinae ea conservantis, seu nisi annihilentur; ita sive etiam a fortiori, nec anima, quae est ens simplex; praesertim quod, ut mox probabimus, actus divinae voluntatis animam conservantis cessare numquam possit. Nam licet possibiles proprietates animae non poterant exigere, ut ipsa produceretur (nihil enim erant), dato tamen quod sint actu tales et ita determinatae, possunt et revera indicant finem quem Deus animae praestituit, perpetuae scilicet durationis, ac proinde exigentiam perpetuae conservationis innuunt. Neque ex hoc quod *absolute* loquendo, seu potentia absoluta, ut vocant, Deus possit quodcumque ens contingens ac proinde etiam animam annihilare, minus certum debet esse eum id non esse facturum relate ad animam nostram; cum aequè certum sit, numquam esse futurum quod *absolute* repugnat, ac illud quod hypothetice tantum repugnat attributis divinis: nam divina attributa sunt *absolute* immutabilia. Necessitas autem perpetuae conservationis, orta ab exigentia naturalium animae proprietatum, cum sit consequens liberam determinationem divinae voluntatis ad creandam animam, perfectionibus Dei ejusque libertati minime adversatur. Ortus denique animae cum corpore non indicat eam eodem modo oriri, nec infert identitatem proprietatum corporearum, propter quas deberet interire: simul itaque oritur cum corpore, sed nec eodem modo nec ex corpore.

PROPOSITIO II.

Anima nostra est natura sua immortalis.

23. Argumentum hoc: *Anima est simplex et spiritiva; ergo incorruptibilis; ergo immortalis*, non videtur sufficiens esse ad probandam immortalitatem animae. Etenim, quamvis dicatur anima principium vitae in se habere (quod et nos mox probabimus), et Deum non agere nisi ut postulat conditio naturae ab ipso creatae; remanet adhuc quaerendum, num sola simplicitas et immaterialitas simul vel seorsum sumptae, sint hujusmodi conditio, ut vetent quominus existentia et vita animae finem habeat. Deinde none hac in re deberemus cum Peripateticis, contra communem hominum persuasionem, denegare in belluis existentiam principii cujusdam a materia seu substantia materiale diversi, et totam sensibilitatem brutorum [quae quandoque est perfectior nostra] formae cuidam materiali tribuere? Hoc profecto esset materialistis ansam praebere, ut sensibilitatem quoque nostram a principio sive forma materiali repetant. Si vero saltem probabile sit, principium sensitivum in brutis esse simplex et immateriale et tamen non immortale, jam corrumpit fundamentum illius argumenti. Praeterea demonstratio immortalitatis animae [agitur enim de re magni momenti] non debet esse dependens a principiis arbitrariis, seu opinionibus philosophorum, sed ab ejusmodi argumentis quae a nemine sanae mentis in dubium vocari possunt. Nos itaque primum ostendemus animam etiam a corpore separatam naturaliter vivere, quod erit instar fundamenti immortalitatis; haec enim morti, sicut mors vitae adversatur: deinde exigentiam et vitam vindicabimus [1].

(1) Plerique e veteribus philosophis Platonem secuti (apud Tullium in *Sonn, Scipion.* cap. 8.), utebantur ad hanc eandem rem vindicandam, argumento inde petito quod anima sit principium motus sui ipsius: quod enim, ut ibidem loquitur Tullius, *sese movet, quia nunquam deseritur a se, nunquam ne moveri quidem desinit.* At quoniam ex eodem argumento facile potest quoque inferri, animam neque debuisse habere sui initium atque ortum, sicut revera infert Tullius, haec subjiciens; *Ita fit, ut motus principium ex eo sit, quod ipsum a se movetur: id autem nec nasci potest, nec mori;* et hoc falsissimum est relate ad animam nostram

24. Cum *vita* juxta communem doctrinam in *actione* consistat (actio enim ab intrinseco proveniens indicat naturam entis se ipsum moventis, sive in statu vitae), et cum actio animae sit cogitatio, iudicium, etc. anima separata a corpore naturaliter vivet, si a nullo ente creato nec objecto cogitandi, nec ipsa vi et actione destitui possit; atqui ita est. Nam 1°, vis cogitandi, sive activitas in concreto spectata, est ipsa anima; ergo vis haec amitti non potest, nisi perimendo ipsam naturam animae, quod ut vidimus (1), nulla creatura valet efficere. 2°. Objectum cogitationis est etiam anima ipsa sibi, et in hac sui perceptione, sicut in aliis quoque intellectualibus perceptionibus virtutis, honestatis, etc. a sensibus non pendet; nequit igitur omni objecto cogitabili destitui, aut inter hoc et vim ipsam aliquod impedimentum poni. Novus insuper status separationis erit ipsi fons novarum cogitationum. Nullum itaque impedimentum intrinsecum aut extrinsecum actualis vitae animae, etiam separatae a corpore, supponi potest; nisi solum recurras ad voluntatem Dei suspendentis exercitium ejus activitatis, quod idem esset ac annihilare animam, quodque tamen Deus non facit, cum animae proprietates aequae continuationem vitae ac existentiae, quae sine vita inutilis foret, postulant.

Objicienti itaque, nullam cogitationem esse in anima sine phantasmate vel praecedente sensatione, nullam phantasma aut sensationem sine corpore; nulla igitur vita post separationem a corpore; respondebis negando *maj.* et *consequ.* tum propter rationes nuper indicatas, tum ob dicta superiorius (2). Atque hinc facile inferes, eos qui totum antecedens propositi argumenti concedunt, et negant dumtaxat consequens, animabus a corpore separatis non relinquere nisi nudam potentiam cogitandi non autem cogitationem actualem, ac possibilitatem tantum vivendi non autem actualem vitam; quod non est veram immortalitatem propugnare.

quae utpote ens contingens, et ortum ab alio ac proinde existendi initium, et contingentem non vero absolute necessariam in finem proprium ordinationem necessario debuit habere; patet, argumentum istud valde infirmum esse. Hoc et Plato ipse agnovit deinceps, dum in *Timaeo* ad voluntatem Dei Opificis recurrit, ut immortalitatem animarum adstruat.

(1) Proposit. praeced. n. 20.

(2) Hujus capituli art. 2. n. 12 in respons. ad Instans.

25. Ex multis rationibus, quae pro immortalitate animae adferuntur, praecipuas indicabimus. Ac primo quidem intima experientia constat, intellectum nostrum nulla cogitatione et cognitione expleri: licet enim et evitatio erroris et successiva plurium veritatum detectio vehementer nos oblectet, tamen haec omnia et sciendi cupido magis magisque intellectum acuunt, ejusque capacitatem quin minuunt, notabiliter in dies augment, majorisque quam sint ea, quae mediis et laboribus praesentis vitae comparari queant, scientiae voluptatem ingerunt. Voluntas vero nostra tali desiderio felicitatis agitur, ut non solum ullius mali impatiens illud a se omni conatu repellere nitatur, sed possessione quorumcumque bonorum hujus vitae non modo non acquiescit, verum tamquam eorum bonitate delusa, ad aliud atque aliud indesinenter se convertit, atque irrequieto nisu ad aliquod immutabile bonum ambitu praesentis vitae non comprehensum, rapitur. Hinc merito dicebat S. Augustinus: *Felices esse nolumus, et miseri non solum esse nolumus, sed nec velle possumus.* Hoc porro desiderium, cum omnes actiones nostras semper ac invincibili prorsus ratione comitetur, nequit non esse naturale, ac proinde ab ipso Deo provenire; cumque in praesenti vita finem non assequatur, sicut et illimitata intellectus perfectibilitas, necesse est aliam dari vitam, ne Deus aliquid insipienter egisse sit didendus (1). Argumentum hoc

[1] Desiderium naturale perfectae felicitatis et illimitatae capacitatis facultatum mentis nostrae, cum non possint consistere sine perpetua animae nostrae duratione quoad existentiam et vitam, sunt haec in re validissimum argumentum, quin forte unicum quod directe ac per se thesimum probet. Etenim alia sumpta ab ordine divinae Providentiae et aequitatis, ab intrinseca quadam rationalitatis inordinatione, a necessitate praemii et poenae alterius vitae et sufficientis motivi pro custodia legum naturalium, humanaeque societatis incolunitate, etc. ideo tantum non quamquamque, sed perpetuam alteram animarum nostrarum vitam debere esse evincunt, quia secus haec omnia naturali desiderio felicitatis, debitoque modo agendi inde dimananti non forent proportionata, vel etiam quibusdam propensionibus naturalibus animi essent directe opposita.

Ipse modus communis operandi hanc perpetuitatem durationis manifeste ostendit: homines namque passim exiguae morae vitae praesentis velut obliti, providentiam et curam suis negotiis aut operibus solent adhibere, quae non nisi successivis generationibus prodesse poterunt. Hinc et S. Thomas (*Contra Gent.*

ex desiderio felicitatis ac perfectibilitate rationis nostrae desumptum, adeo firmum est ut ipsi nostri temporis impii (1) perfectae felicitati alterius vitae, quam excludebant, conati sint per summum nefas substituere figmentum indefinitae felicitatis totius humani generis, suo tempore assequendae. At cum non desideramus perfectam felicitatem in communi sed individualiter, cumque felicitas haec communis in praesenti vita nequeat esse sine incommodis et molestia, nec individuales animae facultates, tum ratione objecti tum ratione sui valeat explere, et aliunde inutilis foret pro omnibus hominibus praecedentium generationum, nec humana societas posset dici revera perfecte felix, si ejus individua nunquam perfecte perfici queant, patet, figmentum hoc prorsus inane esse, vimque probationis nostrae ne minimum quidem elevare.

26. Si alia post praesentem non haberetur vita, inquit Bergier, periret conceptus, quem ratio suadet habendum de divina providentia et sapientia. In hac enim hypothese procreatio tot entium mundanorum, eorum pulcherrimus ordo et multiplex bonitas in nostram utilitatem vergens, non essent jam confusae quaedam imagines futurae felicitatis, quibus meliori longiorique vitae praeluditur, sed momentanea dumtaxat illusio brevissimae vitae humanae. Hoc vero sapientiam et providentiam divinam quomodo commendaret?

Manifesta quoque pugna in rationali natura haberetur,

cap. 55.) pluribus aliis argumentis ad mentem aristotelicae philosophiae expositis, ad hoc tandem perennitatis desiderium (n° 12.) recurrit: *Impossibile est naturae desiderium esse inane, natura enim nihil facit frustra: sed quodlibet intelligens naturaliter desiderat esse perpetuum, non solum ut perpetuetur esse secundum speciem, sed etiam secundum individuum..... hanc differentiam oportet in his inventiri, quibus desiderium essendi cum cognitione inest: ut scilicet illa, quae non cognoscunt esse nisi ut nunc, desiderent esse ut nunc, non autem semper: quia esse sempiternum non apprehendunt..... Illa autem, quae ipsum esse perpetuum cognoscunt et apprehendunt; desideranti ipsum naturali desiderio; hoc autem convenit omnibus substantiis intellectualibus: omnes igitur substantiae intellectuales naturali desiderio appetunt esse perpetuum.. Ergo impossibile est, quod esse deficiant.*

(1) Vide Condorcet, *Esquis d'une fable histor. des progr. de l'espr. hum.*

exclusa immortalitate: namque tunc maxima felicitas hominis erit praesentem vitam servare, facultates animae perficere et deliciis affluere; ex altera parte aeque naturalis est homini vita socialis [quod in Ethica probabimus], quae maximam hominum partem impedit perfectioni facultatum animae incumbere, cogit vitam praesentem ejusque comoda certo periculo exponere et frequenter amittere, ut bonum publicum privato anteponatur.

Idem accideret pariter in prosecutione virtutis et fuga vitii ad quod naturaliter impellimur, cum utrumque frequenter veniat in collisionem cum felicitate vitae praesentis; cumque insuper in praesenti vita virtus praemio et vitium poena passim destituantur, siquidem et ipsi conscientiae stimuli aut non haberentur, aut certe insufficientes essent, natura humana foret congeries contradictionum; quod pugnat cum divina sapientia.

Sapientia divina etiam requirebat medium sufficiens et efficax quo lex naturalis sanciretur, quodque adeo potens esset ut pro quocumque casu mentem humanam; sensibilibus rebus vehementer illectam, ad ordinis moralis custodiam impellere valeret; quod profecto aliud esse non poterat, spectata praesenti conditione naturae nostrae, quam praemia et poenae alterius vitae aeternae.

27. Impulsum demum naturae rationalis ad judicandum de animae immortalitate apud omnes populos extitisse, plura argumenta ostendunt. Hinc enim universalis horror mortis exoritur, praesertim ex incertitudine futurae sortis, hinc oblivionem nostri vitare et factis monumentisque saecula transcendere nitimur, et aerumnis oppressi expectatione melioris vitae futurae tacite erigimur; hinc ritus funerei, lapides sepulchrales, apotheoses, aliaeque etiam superstitionis mortuorum invocationes vel consultationes, quae apud omnes fere cognitae nationes deprehensae sunt. Hinc Sinenses, Arabes, Thraces, Aegyptii, Assyrii, utriusque Americae incolae, ut nihil dicam de populis nostrae Europae, in admittenda immortalitate consenserunt; quod profecto indicat, immediate ab impulsu naturae rationalis genus humanum de hac veritate, adeo cum actionum moralitate conjuncta, fuisse edoctum. Antiquitatis monumenta videri possunt penes Storchenau aliosque (1).

[1] Probationes hucusque allatae ad evincendam animarum immortalitatem, sunt desumptae, ut patet, a notionibus vel prin-